

Poduzetništvo žena u ruralnim područjima te razvoj lokalnih ekonomija u Republici Hrvatskoj

Malek, Mihaela

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Organization and Informatics / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:211:486147>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Organization and Informatics - Digital Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
VARAŽDIN**

Mihaela Malek

**PODUZETNIŠTVO ŽENA U RURALNIM
PODRUČJIMA TE RAZVOJ LOKALNIH
EKONOMIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ**

ZAVRŠNI RAD

Varaždin, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
V A R A Ž D I N

Mihaela Malek

Matični broj: 001616939

Studij: Ekonomika poduzetništva

**PODUZETNIŠTVO ŽENA U RURALNIM PODRUČJIMA TE RAZVOJ
LOKALNIH EKONOMIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica:

Izv. prof. dr. sc. Kristina Detelj

Varaždin, 2024.

Mihaela Malek

Izjava o izvornosti

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni. Za izradu rada su korištene etički prikladne i prihvatljive metode i tehnike rada.

Autorica potvrdila prihvaćanjem odredbi u sustavu FOI-radovi

Sažetak

Poduzetništvo danas daje vrlo važan doprinos razvoju ruralnih područja, pri čemu je od velike važnosti što veća aktivacija ženskog dijela populacije. No, žene se pri ulasku u poduzetničke vode suočavaju s većim izazovima u usporedbi s muškarcima.

Zbog toga je potrebna veća podrška društvene zajednice i aktera poduzetničkog ekosustava. U radu se, kroz pregled podataka o poduzetništvu žena u ruralnim područjima pokazuje značaj poduzetništva žena za ruralna područja, a kroz praktični dio rada su prikazani projekti i programi financiranja ženskog poduzetništva u ruralnom području i primjeri žena poduzetnica te izazovima s kojima se one suočavaju.

Žene poduzetnice u ruralnim područjima često pokreću male i srednje poduzetničke inicijative koje pružaju radna mjesta te povećanje ekonomskog rasta zemlje. Ovim radom prikazan je naglasak na važnosti podrške obitelji te društvene zajednice i politika usmjerenih na poticanje poduzetništva žena u ruralnim područjima te potrebu za većom rodnom ravnotežom u ruralnim zajednicama. Iako muškarci prevladavaju u poduzetništvu, žene poduzetnice se polako usavršavaju i postaju uspješnije zbog raznih poticaja što obitelji što države i zbog raznih udruga koje im pomažu u razvijanju.

Ključne riječi: prepreke, ruralno poduzetništvo, žene poduzetnice, lokalni razvoj, prepreke poduzetništva žena, izazovi i mjere poticanja poduzetništva žena.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Poduzetništvo žena.....	2
2.1. Povijest ženskog poduzetništva.....	2
2.2. Karakteristike ženskog poduzetništva	3
2.3. Usporedba poduzetnica i poduzetnika	4
2.4. Izazovi i prepreke s kojima se suočavaju žene poduzetnice u ruralnim područjima	6
2.5. Uloga žena poduzetnica u ruralnim područjima	7
3. Projekti i poticaji za razvoj ženskog poduzetništva	9
3.1. Women in Adria	9
3.2. WeRin.....	10
3.3. Hrvatska gospodarska komora	10
3.4. Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR).....	11
3.5. Najuzornija hrvatska seoska žena	11
4. Poduzetništvo žena u Međimurskoj i Varaždinskoj županiji.....	12
4.1. Udruga Žene poduzetnice Međimurja	12
4.2. Klub poslovnih žena Varaždinske županije	13
4.3. Komparativna analiza ženskog poduzetništva u Međimurskoj i Varaždinskoj županiji	14
5. Primjeri uspješnih poduzetnica u ruralnim područjima	22
5.1. Bernarda Cecelja.....	22
5.2. Mateja Vranović.....	23
5.3. Janja Varga	24
5.4. Diana Prpić.....	25
6. Zaključak	27
Literatura.....	28
Popis grafikona	31
Popis tablica	31

1. Uvod

Poduzetništvo ima veliki značaj za razvoj ekonomije i unapređenje zemlje i poslovanja neke zemlje. Ovaj završni rad ističe važnost žena u poduzetništvu u ruralnim područjima i kako one razvijaju poduzetničke pothvate. Ovim radom se želi prikazati kako žene poduzetnice stjecaju nove poslovne prilike, potiču inovacije. U radu će biti prikazan značaj žena u poduzetništvu i način na koje se nose s preprekama. U radu će biti obrađeni poticaji koje daje država i što motivira žene da se bace u vode poduzetništva. Na primjeru seoskih žena i žena poduzetnica biti će navedeno kako rješavaju određene probleme te koje imaju izazove.

Ova tema je značajna iz više razloga. Neki od razloga su kako se uvijek uz poduzetništvo vežu muškarci i kako su žene podcijenjene u poduzetništvu te bi se ovim radom privukla pozornost na žene u poduzetništvu. Motivacija za pisanje ovog završnog rada je prikaz značaja žena u poduzetništvu te da će se pokazati kako i žene mogu biti jednako dobre kao i muškarci. Cilj ovog rada je približiti poduzetništvo ženama i prikazati kako nisu samo muškarci poduzetnici nego i žene mogu biti bolje i vrijednije poduzetnice.

Rad se sastoji od 7 poglavlja. U uvodu je navedeno zašto je odabrana ova tema za rad i koja je motivacija za pisanje. U drugom poglavlju su navedene metode i tehnike rada. U trećem poglavlju se obrađuje općenito o poduzetništvu žena, karakteristike žena, izazovi kojima se žene poduzetnice suočavaju te kako je važna podrška obitelji i prijatelja. U četvrtom poglavlju su navedeni projekti i poticaji za razvoj ženskog poduzetništva. U petom poglavlju se nalazi komparativna analiza ženskog poduzetništva u Međimurskoj i Varaždinskoj županiji. U šestom poglavlju prikazani su primjeri žena poduzetnica i kako se one nose sa izazovima. Na kraju, u sedmom poglavlju slijedi zaključak u kojem se zaključuje cijeli završni rad.

Za izradu završnog rada prvo je temeljito proučena literatura vezana uz temu, uz upoznavanje s ključnim pojmovima i analiziranje podataka o poticajima i projektima koje pruža Republika Hrvatska radi poticanja žena da se upuste u poduzetništvo. Zatim slijedi izrada završnog rada u kojem su korišteni različiti izvori i metode. Teorijski dio rada oblikovan je parafraziranjem i citiranjem ideja drugih autora. U izradi teorijskog dijela korištena je literatura iz područja poduzetništva, različiti projekti za poticanje ženskog poduzetništva, te pouzdane internetske stranice i znanstveni časopisi. Za pisanje završnog rada korištena je metoda analize sekundarnih podataka koji su korišteni iz relevantnih izvora kao što su stranice Ministarstva unutarnjih poslova, stranice Europskog parlamenta i Državnog zavoda za statistiku.

2. Poduzetništvo žena

Poduzetništvo žena je noviji oblik poduzetništva u kojem se žene uključuju u vođenje poduzeća i žele svoje ideje i kreativnost provesti u djelo te pokrenuti vlastiti poslovni pothvat. Za ovakav oblik poduzetništva se odlučuju žene koje su samohrane majke, žene koje svoj hobi žele pretvoriti u profit ili žene koje žele ostvariti karijeru i biti poslovne žene.

„Poduzetništvo žena jedan je od novijih oblika proučavanja poduzetništva. Javlja se krajem 20. stoljeća, a znanstvena sfera tim se područjem intenzivnije bavi u posljednjih nekoliko godina. Tome kasnije doprinosi gospodarska kriza u kojoj znatan broj žena ostaje bez posla. Zbog toga se brojne žene, koristeći svoja znanja, vještine i kreativnost, odlučuju na samozapošljavanje, odnosno pokreću vlastite poduzetničke pothvate.“ (Kolaković, Mikić, 2020., str. 22)

2.1. Povijest ženskog poduzetništva

Status žena mijenjao se kroz povijest te je imao značajan utjecaj na razvoj žena i ženskog poduzetništva. Tradicionalno su žene bile podređene muškarcima i lišene osnovnih prava. Muškarci su uživali pravo glasa, privatno vlasništvo, pristup obrazovanju i društvenim zanimanjima, dok su žene bile građanke drugog reda (Volarević, 2004).

Početak ženskog poduzetništva smatra se 19. stoljeće u kojem se sve više primjećuje angažman žena u poduzetničkim aktivnostima. Iako su žene još uvijek bile percipirane prvenstveno kao supruge, majke i domaćice, orijentirane na brigu o kući i obitelji, dok su se muškarci bavili financijama, ovo razdoblje označava početak ženskog poduzetništva koje će se postupno razvijati. Žene su često iz nužnosti, ali i kao rezultat slobodnog izbora, tražile način stvaranja dohotka za preživljavanje ili bolji život. (Mesarić, 2021.)

S industrijskom revolucijom u 19. stoljeću, žene su počele ulaziti u radnu snagu, prvo u tvornicama, a zatim i u trgovini i uslugama. Iako su njihova prava bila ograničena, mnoge su se žene istaknule kao uspješne poduzetnice. Neke od poznatih ženskih poduzetnica u 19. stoljeću su: Madam C.J. Walker, Coco Chanel i Olive Ann Beech. (Sege, 2017.)

Madam C.J. Walker, afroamerička poduzetnica, izgradila je početkom 20. stoljeća uspješan biznis u industriji kozmetike i njege kose, postavši jedna od prvih žena milijunašica u Americi. (Gates, Jr., bez.dat.). Gabrielle Bonheur "Coco" Chanel bila je francuska modna dizajnerica i osnivačica brenda Chanel, koja je popularizirala sportski i ležerni stil za žene te je putem modne odjeće, nakita, torbi i mirisa utjecala na modu. (Biography, 2021.). Olive Ann

Beech, američka poslovna žena, bila je predsjednica Beech Aircraft Corporation, osnovane 1932. godine. Njezine zasluge u zrakoplovstvu donijele su joj brojne nagrade i počasna imenovanja, a često su je nazivali "prvom damom zrakoplovstva". (Athon, 2019.). Ove su žene uspostavile vlastite brendove i borile se za uspjeh usprkos diskriminaciji te su njihova su postignuća ostavila trajno nasljeđe u poduzetničkom svijetu.

U 21. stoljeću broj žena poduzetnica nastavlja rasti, iako se još uvijek suočavaju s diskriminacijom i manjim prilikama u usporedbi s muškarcima. Ipak, žene imaju značajan utjecaj na medije, poslovanje, politiku i druge sfere.

2.2. Karakteristike ženskog poduzetništva

Kao karakteristike ženskog poduzetništva Mioš Lisjak i Ćulin (2002., str. 14-17) navode: „radno mjesto koje otvori žena poduzetnica je sigurnije, veća je briga za zaposlene, kvalitetu i međusobne odnose, više ulažu u edukaciju zaposlenih, uspjeh ne mjere samo profitom, nego zadovoljstvom kupaca i dobrim međusobnim odnosima, spremnije su na timski rad, važniji im je uspjeh organizacije ili ideje nego vlastiti ego, nude više mogućnosti za naknadu troškova, udio u profitu, fleksibilnije radno vrijeme i sl., opreznije su kod uzimanja kredita, bave se najviše uslužnim djelatnostima zato što su socijalno osjetljivije i zato što to iziskuje manja početna ulaganja“

U vodiču *Od zaposlenice do poduzetnice za uspješan prijelaz u poduzetništvo* stoje karakteristike koje bi trebala imati žena kako bi bila uspješna poduzetnica, a to su marljivost, kreativnost, snaga, fleksibilnost, znanje, odlučnost i neustrašivost. Također u vodiču su navedena pet savjeta za lakši prijelaz od zaposlenice do poduzetnice: „Pobijedite strah, umrežite se, educirajte se i razvijajte nove vještine, izradite financijski i marketinški plan i donesite konačnu odluku“. (Matić, 2017., str. 15)

Žene poduzetnice lako svladavaju prepreke zahvaljujući svojoj hrabrosti i inovativnosti. Posjeduju sposobnost prepoznavanja prilika čak i u najtežim situacijama te ustraju u napredovanju unatoč svim izazovima. Njihova pozitivna okolina i sposobnost ostvarenja zacrtanih ciljeva privlače podršku i ohrabrenje od zaposlenika, lokalne zajednice i obitelji. Žene poduzetnice često razvijaju nove ideje i inovativna rješenja koja predstavljaju budućnost poslovanja. Iako još uvijek postoje predrasude u poslovnom svijetu s kojima se žene susreću, one ih s lakoćom prevladavaju, pokazujući svima da ih ništa ne može sputati u ostvarivanju svojih želja i ciljeve.

2.3. Usporedba poduzetnica i poduzetnika

Žensko poduzetništvo sve više dobiva naziv "fenomenom novog doba" zbog sve većeg broja žena koje se uključuju u poduzetničke aktivnosti. Njihove ideje i inovacije ne samo da doprinose gospodarskom razvoju, već često postavljaju nove standarde i stavljaju muške poduzetnike u sjenu. U tablici 1 (Hisrich, Peters, Shepherd, 2008., str. 65), navedene su sličnosti i razlike između muškog i ženskog poduzetništva prema ključnim karakteristikama poput motivacijama, točkama polaska, izvorima financiranja, podrijetlu znanja, karakterističnim osobina, podrijetlu, potpornim skupina i vrstama pokrenutog poslovanja.

Tablica 1 Usporedba poduzetnika i poduzetnica

Karakteristike	Poduzetnici	Poduzetnice
Motivacija	Postignuće – težnja da se stvari ostvare Osobna neovisnost – slika o samome sebi koja se odnosi na status temeljem uloge u korporaciji je nevažna Nezadovoljstvo poslom proizlazi iz želje za kontrolom	Postignuće - ostvarenje cilja Neovisnost – uradi sam
Točka polaska	Nezadovoljstvo trenutnim poslom Sporedna uloga na fakultetu, na trenutačnom poslu ili nadržavanje Odlazak ili otpuštanje Prilika za stjecanje	Frustracija poslom Zanimanje za i prepoznavanje prilike u tom području Promjena osobnih okolnosti
Izvor financija	Osobna imovina i uštedevina Bankovno financiranje Ulagači Zajmovi od obitelji i prijatelja	Osobna imovina i uštedevina Privatni zajmovi
Podrijetlo znanja	Iskustvo u tom poslu Priznati stručnjak ili osoba koja je dosegla visoku razinu postignuća Sposoban na raznim poslovnim funkcijama	Iskustvo u tom poslovnom području Iskustvo u srednjem menadžmentu ili administrativnoj razini na tom području Profesionalno podrijetlo vezano uz usluge

Karakterne osobine	Tvrdoglav i uvjerljiv Orijentiran prema cilju Inovativan i idealističan Visoka razina samopouzdanja Entuzijastičan i energičan Mora biti svoj šef	Fleksibilna i tolerantna Orijentirana prema cilju Kreativna i realistična Srednja razina samopouzdanja Entuzijastična i energična Sposobnost nošenja s društvenim i gospodarskim okruženjem
Podrijetlo	Dob pokretanja pothvata: 25-35 Otac je bio samozaposlen Fakultetski obrazovan – diploma iz ekonomije ili tehničkog područja (obično inženjerskog) Prvorođeno dijete	Dob pokretanja pothvata: 35-45 Otac je bio samozaposlen Fakultetski obrazovana – diploma iz humanističkih znanosti Prvorođeno dijete
Potporne aktivnosti	Prijatelji, profesionalni suradnici (odvjetnici, računovođe) Poslovni suradnici supruga	Bliski prijatelji Suprug Obitelj Ženske potporne skupine Trgovačka udruženja
Vrsta pokrenutog poslovanja	Proizvodnja ili građevina	Uslužna – edukacija, savjetovanje ili odnosi s javnošću

Izvor: Hisrich, Peters, Shepard, 2008., 65.str

Ova usporedba naglašava raznolikost i važnost oba pristupa poduzetništvu, ističući kako svaka skupina može doprinijeti razvoju gospodarstva na jedinstven način. Promicanje ravnopravnosti i podrška poduzetnicima i poduzetnicama, bez obzira na spol, ključni su za stvaranje održivog i pravednog gospodarskog okruženja koje potiče inovacije i prosperitet za sve.

Unatoč razlikama u iskustvu, perspektivi i pristupu, kako među poduzetnicama tako i među poduzetnicima, njihov doprinos gospodarskom razvoju i inovacijama je neosporan. Raznolikost u poslovnom svijetu donosi bogatstvo ideja i različitih pristupa problemima, što rezultira kreativnijim rješenjima i boljim proizvodima ili uslugama. Promicanje ravnopravnosti i podrška poduzetnicima bez obzira na spol ključni su za stvaranje održivog i pravednog gospodarskog okruženja. Osiguravanje jednakih prilika za sve poduzetnike, bez obzira na njihov spol, omogućava da se najbolji talenti razvijaju i ostvare svoj puni potencijal. Ovakav pristup ne samo da jača ekonomsku produktivnost, već i doprinosi stvaranju inkluzivnog društva u kojem se cijene različitosti i potiče inovacija na svim razinama.

2.4. Izazovi i prepreke s kojima se suočavaju žene poduzetnice u ruralnim područjima

Žene poduzetnice u ruralnim područjima susreću se s različitim preprekama koje proizlaze iz rodne diskriminacije i nepostojanja potrebnih resursa i infrastrukture. Dostupnost kapitala često je ograničena jer financijske institucije možda nisu dostupne ili adekvatno opremljene za pomoć ženama, te je teško je uskladiti njihov posao i potrebe obitelji. Poduzetnice u ruralnim područjima i poduzetnice općenito pokazuju veliku upornost i ustrajnost te kako bi prevladale određene prepreke koje im se stavljaju na put, oslanjaju se na podršku obitelji i zajednice. Međutim, rodna diskriminacija i društvena očekivanja mogu ženama nametnuti ograničenja koja ih sprečavaju da uđu u poduzetništvo ili prihvate vodeće pozicije jer često vjeruju da nisu dostojne tih uloga.

Jedna od prepreka s kojima se susreću žene na radnom mjestu jest *glass ceiling* (hrv. stakleni strop). „*Glass ceiling* je termin koji označava oblik diskriminacije na radnom mjestu, a koristi se kako bi se označila situacija u kojoj se kvalificiranim i sposobnim ženama onemogućuje napredovanje u tvrtki, u kojoj muškarci stoga dominiraju na visokim položajima. Riječ *ceiling* (hrv. strop) u izrazu implicira da postoji određena granica u hijerarhijskom napredovanju iznad koje je osobi (u ovom slučaju ženi) onemogućeno uspinjanje, neovisno o kvalificiranosti.“ (Jalšenjak, Krkač, 2016., str. 518)

Termin *stakleni strop* prvi je upotrijebila Gay Bryant, tadašnja urednica časopisa *Working Woman*, riječima: „Žene su stigle do određene točke — zovem je stakleni strop. Na vrhu su srednjeg menadžmenta i stale su i zapele. Nema dovoljno mjesta za sve te žene na vrhu. Neke ostaju na poslu zbog sebe, a druge odlaze i podižu obitelji.“ Danas se ovaj izraz koristi ne samo za opisivanje položaja žena, već i drugih ugroženih skupina. (Jalšenjak, Krkač, 2016., str. 519)

U Rezoluciji Europskog parlamenta (2017.) navodi se da znatan doprinos žena lokalnom i ruralnom razvoju nije adekvatno reflektiran u njihovom sudjelovanju u procesima odlučivanja. Žene u ruralnim područjima često su nedovoljno zastupljene u tijelima koja donose odluke, poput poljoprivrednih zadruga, sindikata i općinskih poglavarstava. Stoga je izuzetno važno povećati zastupljenost žena u tim tijelima. Ova rezolucija jasno pokazuje kako Europski parlament nastoji unaprijediti prava žena u procesima odlučivanja i osigurati njihovu veću zastupljenost na važnim pozicijama gdje se donose ključne odluke.

Prema Rezoluciji Europskog parlamenta (2017.) žene treba priznati kao vlasnice ili suvlasnice poljoprivrednih gospodarstava kako bi mogle koristiti posebne mjere pomoći namijenjene zaposlenim ženama u poljoprivredi. Europska unija treba poticati vlasništvo ili

suvlasništvo žena nad poljoprivrednim gospodarstvima, što bi pozitivno utjecalo na njihov položaj na tržištu rada, socijalna prava i ekonomsku neovisnost. To bi povećalo vidljivost žena i priznavanje njihovog doprinosa gospodarstvu i prihodima u ruralnim područjima te osiguralo bolji pristup zemljištu. Europski parlament ovom točkom želi da žene budu vlasnice te bi se time stvarao poticaj na tržištu rada i priznao značaj za razvoj gospodarstva i ekonomije.

2.5. Uloga žena poduzetnica u ruralnim područjima

Uloga žena u ruralnim područjima je izuzetno značajna jer pridonose razvoju gospodarstva, otvaraju nova radna mjesta i pružaju podršku drugim poduzetnicama u lokalnoj zajednici. Time ne samo da potiču gospodarski rast, nego i transformiraju ruralna područja iz zapostavljenih regija u mjesta s velikim potencijalom za razvoj.

Žene poduzetnice u ruralnim područjima često pokreću inovativne projekte koji obogaćuju lokalnu zajednicu. One mogu biti pokretači društvenih inicijativa, promicatelji održivog razvoja ili kreatori novih poslovnih modela koji iskorištavaju prirodne resurse na odgovoran način. Važno je napomenuti da se žene u ruralnim područjima često suočavaju s jedinstvenim izazovima kao što su pristup financijskim sredstvima, obrazovanje i pristup tržištima. Stoga je podrška i poticanje ženskog poduzetništva u ruralnim područjima od presudne važnosti za njihov uspjeh i za dugoročni razvoj lokalnih zajednica. Kroz svoj rad, žene poduzetnice u ruralnim područjima ne samo da grade svoje poslovne karijere, već i oblikuju budućnost svojih zajednica na način koji promiče inkluziju, održivost i napredak za sve.

Prema Europskom parlamentu (2017.), nužno je uključiti žene i djevojčice u obrazovanje i cjeloživotno učenje, posebno u područjima znanosti, tehnologije, inženjerstva, matematike i poduzetništva. Time bi se ostvarila rodna ravnopravnost u sektorima poljoprivrede, proizvodnje hrane, turizma i drugim sektorima prisutnim u ruralnim područjima. EU parlament ovim riječima želi potaknuti žene da ulažu u obrazovanje i obuke, kako bi unaprijedile svoje poslovanje i prevladale rodnu diskriminaciju.

Rezolucija Europskog parlamenta ističe da žene često potiču razvoj dodatnih aktivnosti na poljoprivrednim gospodarstvima i izvan njih, koje nisu ograničene samo na poljoprivrednu proizvodnju, čime stvaraju značajnu dodanu vrijednost u ruralnim područjima. Ovim se naglašava važna uloga žena u razvoju poljoprivrede i gospodarstva.

EU parlament govori kako je ravnopravnost žena i muškaraca temeljno načelo Europske unije i njezinih država članica, a poticanje te ravnopravnosti jedan od njezinih glavnih ciljeva; budući da je rodna jednakost temeljna vrijednost EU-a, prepoznata u Ugovorima i

Povelji o temeljnim pravima te da je EU preuzeo poseban zadatak integriranja rodne jednakosti u sve svoje aktivnosti; budući da je rodno osviještena politika važan instrument za integraciju tog načela u politike, mjere i aktivnosti EU-a kako bi se promicala ravnopravnost žena i muškaraca i spriječila diskriminacija u cilju povećanja aktivnog sudjelovanja žena na tržištu rada te u gospodarskim i društvenim aktivnostima; budući da je taj instrument primjenjiv i na strukturne i investicijske fondove EU-a, uključujući EPFRR¹. EU parlament promiče ravnopravnost žena i muškaraca u svim granama industrija i ovime želi spriječiti rodnu diskriminaciju i stvaranje *staklenog stropa* odnosno sprječavanje napredovanja žena na višu poziciju.

¹ EPFRR (Fond s jedinstvenom skupinom pravila za ruralni razvoj)

3. Projekti i poticaji za razvoj ženskog poduzetništva

Razvoj ženskog poduzetništva sve više postaje ključna tema u mnogim zemljama diljem svijeta, pa tako i u Hrvatskoj. Inicijative usmjerene na podršku ženama u poslovnom svijetu imaju za cilj prevladavanje rodne diskriminacije u poduzetništvu te osiguravanje jednake prilike za sve. Državne agencije i nevladine organizacije aktivno pružaju financijsku i savjetodavnu podršku ženama koje žele pokrenuti ili proširiti svoje poslovanje.

U Hrvatskoj postoje raznovrsni projekti usmjereni na poticanje ženskog poduzetništva. Primjerice, platforme poput Women in Adria i WeRin posvećene su povezivanju, obrazovanju i inspiriranju žena poduzetnica kroz organizaciju događaja, radionica i mentorstva. Ove platforme igraju ključnu ulogu u jačanju mreža podrške i osnaživanju žena kako bi lakše prevladale izazove s kojima se susreću u poslovnom svijetu. Pored toga, institucije kao što su Hrvatska gospodarska komora (HGK), Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR) te Europska unija pružaju različite oblike poticaja i financiranja za žene poduzetnice. Ovi programi omogućuju pristup kapitalu, stručno savjetovanje i mentorstvo, što je ključno za uspješan razvoj i rast ženskog poduzetništva u Hrvatskoj. Kroz sve ove inicijative i podršku, Hrvatska nastoji stvoriti poticajno okruženje koje će potaknuti inovacije, rast novih poduzeća te doprinijeti održivom ekonomskom razvoju, istovremeno promičući jednakost spolova u poduzetništvu kao temeljno načelo društva.

3.1. Women in Adria

"Women in Adria" je poslovna platforma posvećena osnaživanju žena u poslovnom svijetu na području Jadranske regije. Osnovala ju je Ivana Matić je s ciljem pružanja podrške ženama poduzetnicama, te se zalaže za jednakost spolova, unapređenje poslovnih vještina i umrežavanje. Platforma nudi širok spektar sadržaja i aktivnosti, uključujući edukativne radionice, seminare, mentorstvo, te različite događaje koji omogućuju ženama da razmjenjuju iskustva, ideje i poslovne prilike.

Kroz "Women in Adria", žene dobivaju pristup resursima i informacijama koje im pomažu u prevladavanju poslovnih izazova, potičući ih na inovacije i rast. Organizacija također ističe uspješne priče žena koje su probile stakleni strop i ostvarile značajne karijerne uspjehe, što dodatno motivira i inspirira druge. Važnost ove platforme leži u njenoj sposobnosti da stvori zajednicu u kojoj žene mogu zajednički napredovati, razvijati svoje potencijale i doprinijeti društveno-ekonomskom razvoju regije. (Women in Adria, bez.dat.)

3.2. WeRin

Projekt WeRin za žensko poduzetništvo je inicijativa posvećena podršci i promicanju žena u poduzetništvu. Glavni cilj projekta je osnaživanje žena kroz pružanje resursa, obrazovanja, mentorstva i financijske podrške kako bi uspješno pokrenule i razvile vlastite poslovne poduhvate. WeRin se fokusira na edukacije, mentorstvo, financijski podršku, stvaranje mreže i zajednice koja pomaže ženama poduzetnicama te stvaranje vidljivosti kojom se promovira uspješnost žena poduzetnica. Projekt WeRin radi na stvaranju okruženja koje potiče rodnu ravnopravnost u poslovnom svijetu, s ciljem smanjenja rodno uvjetovanog jaza u poduzetničkom sektoru. (Stroila, Rossano-Rivero, Stoker, Wakkee, 2022.)

U projektu WeRin ključni istraživački prioriteti su:

- identificirati trenutno stanje rodne uključenosti akademskog i neakademskog poduzetničkog obrazovanja i programa podrške koji se nude u svakoj regiji primjenom kvalitativne metode istraživanja
- identificirati i analizirati dobre prakse za uključivanje žena (diplomiranih) poduzetnica u regionalne poduzetničke ekosustava diljem Europe kroz ekosustave i programe potpore poduzetništvu
- identificirati regionalno ugrađene ženske uzore u svakoj partnerskoj regiji
- osmisliti istraživačke instrumente za praćenje i mjeriti učinka inovativnih i inkluzivnih pristupa poduzetničkom učenju i izgraditi mostove između visokog obrazovanja i šireg poduzetničkog ekosustava

3.3. Hrvatska gospodarska komora

Hrvatska gospodarska komora predstavlja najveću poslovnu mrežu u Hrvatskoj. Njena glavna zadaća je zastupati interese svojih članica pred državnim institucijama. Također, Komora povezuje ključne sektore hrvatskog gospodarstva putem županijskih komora, zajednica i udruga. Osim toga, ima međunarodna predstavništva i članstvo u međunarodnim komorama, čime dodatno osnažuje svoju poziciju na globalnoj razini. (Hrvatska gospodarska komora, n.d.) Hrvatska gospodarska komora dugi niz godina potiče i stvara bolje uvjete za razvoj ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj. U suradnji s Hrvatskom udrugom poslovnih žena KRUG svake godine organiziraju konferenciju po nazivom „Ritam kruga“ na kojoj dodjeljuju nagrade najuspješnijoj poduzetnici, menadžerici i društvenoj poduzetnici.

Hrvatska gospodarska komora također razvija platformu za podršku razvoju poduzetništva žena pod nazivom Žene i točka Hub. Ciljevi poslovne podrške i edukacije za žene poduzetnice u sklopu pilot projekta "Žene i točka Hub" uključuju osnaživanje žena kroz

stjecanje dodatnog znanja, vještina i samopouzdanja potrebnog za razvoj vlastitog poslovanja. Projekt također potiče daljnje poslovne aktivnosti i inovacije te unaprjeđenje poslovnih vještina poput upravljanja financijama i marketingom. Dodatno, projekt omogućuje povezivanje s drugim poduzetnicima radi razmjene iskustava i stvaranja novih poslovnih prilika, te potiče inovacije i razvoj novih proizvoda i usluga. (Brnad, 2024.)

3.4. Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR)

„Hrvatska banka za obnovu i razvitak je razvojna i izvozna banka te izvozno-kreditna agencija Republike Hrvatske čija je osnovna zadaća poticanje razvitka hrvatskog gospodarstva.“ (HBOR, Tko smo) Hrvatska banka za obnovu i razvitak nudi kredite, ulaže u fondove, savjetuje poduzetnike kako bi osnažila hrvatsko gospodarstvo. HBOR također ima program kredita za poduzetništvo žena čiji je cilj „poticanje osnivanja i razvoja poslovanja MSP u većinskom vlasništvu žena, sukladno Akcijskom planu za provedbu Strategije razvoja poduzetništva žena u RH za razdoblje 2014.-2020. godine.“ (Intermedia projekt, bez.dat.)

Mogućnosti za poduzetnice rastu, a tome značajno doprinose HBOR-ovi programi kreditiranja poduzetništva žena. Republika Hrvatska je među rijetkim zemljama koje imaju Strategiju razvoja poduzetništva žena. Prema akcijskom planu te strategije, HBOR-ov kredit potiče osnivanje i razvoj gospodarskih subjekata u većinskom vlasništvu žena. Kroz HBOR-ove programe poduzetnice mogu financirati 100 posto investicije do iznosa od 700 tisuća kuna uz kamatnu stopu od 2 posto, dok su za veće investicije dostupni svi ostali kreditni programi HBOR-a. (HBOR, bez.dat.)

3.5. Najuzornija hrvatska seoska žena

U suradnji sa Ministarstvom poljoprivrede napravljen je projekt pod nazivom „Najuzornija hrvatska seoska žena“. Cilj projekta Najuzornije hrvatske seoske žene je „promovirati hrvatske seoske žene koje svojim radom stvaraju dodatnu vrijednost za lokalnu sredinu te unaprjeđuju život na hrvatskom selu“, kazala je ministrica Vučković, naglasivši kako žene koje žive u ruralnim područjima zaslužuju našu pažnju i angažman.“ (Ministarstvo poljoprivrede, 2021.) Svake godine se radi izbor Najuzornije hrvatske seoske žene na kojem se mogu prijaviti žene u ruralnim područjima. Prema pravilima Izбора, najuzornija hrvatska seoska žena je hrvatska državljanka koja živi na selu. Ona uživa ugled u svojoj sredini zahvaljujući lijepo uređenom kućanstvu i poljoprivrednom gospodarstvu te proizvodi poljoprivredne proizvode, rukotvorine i/ili stvara umjetnička djela. Poznata je kao borac za razvoj i napredak društvenog, kulturnog i gospodarskog života žena, obitelji i zajednice u kojoj živi. (Ministarstvo poljoprivrede, 2021.)

4. Poduzetništvo žena u Međimurskoj i Varaždinskoj županiji

Poduzetništvo žena u Međimurskoj županiji predstavlja dinamičan i sve značajniji segment lokalne ekonomije. Ova regija, poznata po svojoj radnoj etici i inovativnosti, bilježi rastući broj žena koje se odlučuju za pokretanje vlastitih poslovnih pothvata. Međimurske poduzetnice često se ističu u sektorima kao što su turizam, ugostiteljstvo, poljoprivreda, zanati i IT industrija. Njihovi projekti nerijetko uključuju inovativne pristupe i održive prakse, što dodatno doprinosi razvoju lokalne zajednice i gospodarstva. Podrška lokalnih vlasti i institucija također igra ključnu ulogu u ovom procesu. Razne inicijative i programi, poput edukacija, mentorstva i financijskih potpora, potiču žene na ulazak u poduzetničke vode i pomažu im u prevladavanju početnih izazova. Jedan od značajnih primjera uspjeha je i rast broja ženskih poduzetničkih udruga i mreža u Međimurju, koje pružaju platformu za razmjenu iskustava, umrežavanje i zajedničko djelovanje. Kroz svoje inovativne ideje i upornost, poduzetnice iz Međimurske županije značajno doprinose razvoju regionalne ekonomije te služe kao inspiracija i primjer drugim ženama koje razmišljaju o ulasku u svijet poduzetništva.

Poduzetništvo žena u Varaždinskoj županiji posljednjih godina bilježi značajan rast, postajući ključni faktor gospodarskog razvoja regije. Sve veći broj žena odlučuje se na pokretanje vlastitih poslovnih pothvata, vođenih željom za ekonomskom neovisnošću i ostvarivanjem svojih profesionalnih ambicija. Podržane lokalnim inicijativama, projektima poput projekta Žene i točka Hub, te poslovnim inkubatorima, žene poduzetnice imaju priliku stjecati potrebna znanja i vještine te se umrežavati s drugim poduzetnicima. Osim u tradicionalnim djelatnostima, žene sve više ulaze u sektor IT-a, usluga i kreativnih industrija, donoseći svježije ideje i inovacije. Primjeri uspješnih žena poduzetnica iz Varaždinske županije, poput Bernade Cecelja, postaju inspiracija za sve generacije zato što pokazuju inovativnost i marljivost čime potiču ekonomski rast i razvoj Varaždinske županije već i pružaju otvaranje novih radnih mjesta.

4.1. Udruga Žene poduzetnice Međimurja

Udruga Žene poduzetnice Međimurja je udruga koja promiče žensko poduzetništvo u Međimurskoj županiji te nudi aktivnosti koje uključuju promicanje i jačanje ženskog poduzetništva i poduzetničke kulture, povezivanje poduzetnica na svim razinama, razmjenu informacija (*networking*), poticanje žena na poduzetničku inicijativu, mentorstvo članica udruge, suradnju s srodnim udrugama i poduzetnicama diljem svijeta, kontinuiranu edukaciju žena radi unaprjeđenja njihovih stručnih vještina (kao što su marketing na društvenim mrežama, prodajne tehnike, brendiranje...), promicanje informatizacije i informatičke kulture,

podršku socijalnom poduzetništvu, provedbu inicijativa koje potiču gospodarski i kulturni razvoj, osobito u Međimurskoj županiji i šire, te podizanje svijesti o ženskom poduzetništvu, posebno među specifičnim skupinama nezaposlenih žena. (Udruga Žene poduzetnice Međimurja, bez.dat.)

Udruga Žene poduzetnice Međimurja bavi se povezivanjem i okupljanjem poduzetnica zainteresiranih za zajednički rad, organizacijom savjetovanja, predavanja, seminara, prezentacija i drugih stručnih skupova. Također pruža savjetodavne pomoći članicama, brinu o stručnom usavršavanju članica, organiziraju edukacije i praktične radionice te surađuju sa stručnim suradnicima iz psihologije. Istodobno organiziraju manje sajмова prema djelatnostima, jednom godišnje organiziraju sajam ženskog poduzetništva i nagradu „Žena poduzetnica godine“. Svake godine također organiziraju WoW Fashion Show u svrhu promocije usluga i proizvoda frizerskih, kozmetičkih i krojačkih poslovnih subjekata i brendova.

Također, udruga Žene poduzetnice Međimurja objavljuje tekstove „Žena kao inspiracija kroz priču“ u kojima pišu životne puteve poduzetnica, što ih je inspiriralo na poduzetništvo i što žele ostvariti. Tako naprimjer, Tatjana Barat je magistra edukacije hrvatskog jezika i književnosti, novinarka, lektorica, književnica i edukatorica. Zahvaljujući svojem angažmanu na pitanjima važnim za žene i borbi za ženska prava, Tatjana je 2020. godine proglašena jednom od 20 najinspirativnijih Hrvatica prema izboru Miss7. Također je više puta bila nominirana za nagradu Fierce Women. (Žene poduzetnice Međimurja, 2024.)

4.2. Klub poslovnih žena Varaždinske županije

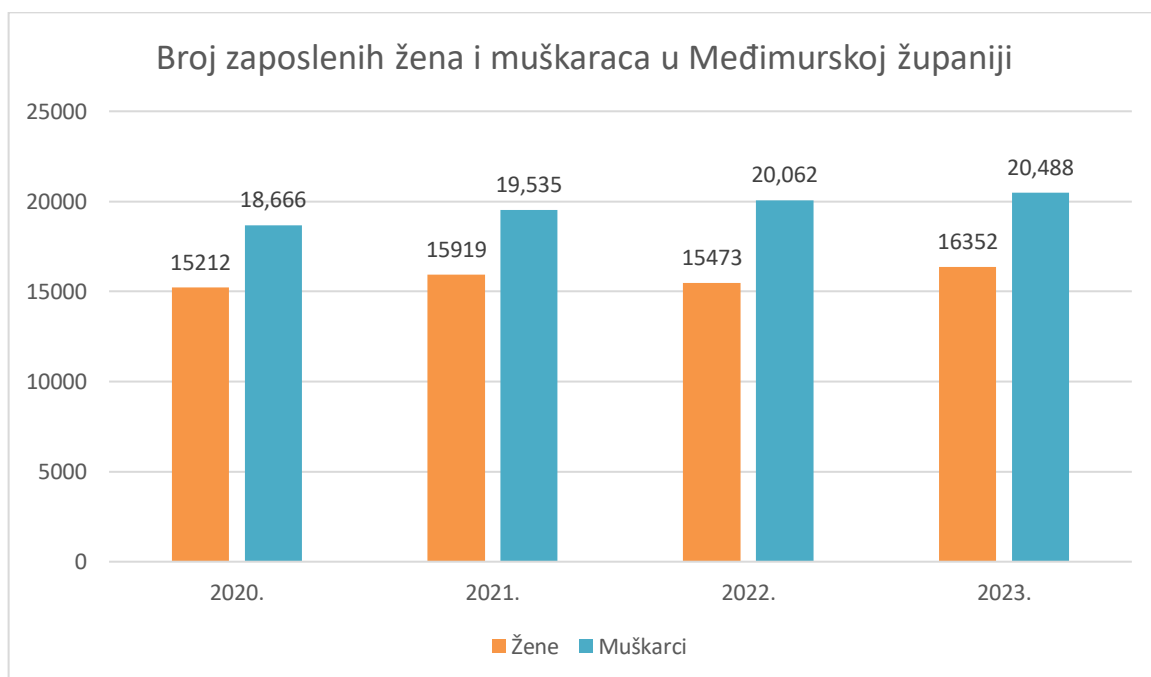
Klub poslovnih žena Varaždinske županije osnovan je 2023. godine kao dokaz da poduzetništvo nije samo rezervirano za muškarce. Cilj kluba je poticanje bolje međusobne podrške među ženama koje nisu poduzetnice, ali žele to ostati. Inicijativa je zamišljena kao platforma za suradnju i umrežavanje, što je pozdravljeno dolaskom mnogih poslovnih žena iz Varaždinske županije. Predsjednica Udruge naglasila je da je glavni cilj udruživanje žena poduzetnica i poslovnih žena, pružanje podrške jedna drugoj te otvaranje vrata uspjeha, s ciljem osnaživanja i dokazivanja da žene međusobno mogu biti potpora bez rivalstva. (VV, 2023.)

Klub okuplja poslovne žene iz različitih područja, uključujući obrtnice, poljoprivrednice, liječnice, fizioterapeutkinje, menadžerice, poslovne žene u politici i druge. Te žene ne samo da vode svoje poslove, već istovremeno brinu o obitelji i kućanstvu. Glavni cilj kluba je pružiti podršku ženama koje žele započeti svoj posao i postati neovisne, ali možda se još uvijek ne usuđuju. Projekti kluba usmjereni su na edukaciju, mentorstvo, informiranje i umrežavanje žena, kao i na humanitarne aktivnosti u školama kako bi se mladim djevojkama pomoglo da

pronađu svoj smjer i inspiraciju. Predsjednica kluba naglasila je da se posebno za Dan žena zalažu za jačanje glasa žena i njihovu vidljivost u društvu. (VV, 2023.)

4.3. Komparativna analiza ženskog poduzetništva u Međimurskoj i Varaždinskoj županiji

U svibnju 2024. godine, u pravnim osobama Republike Hrvatske bilo je ukupno 1.451.505 zaposlenih, od čega je žena bilo 686.509. U usporedbi s travnjem 2024., broj zaposlenih u pravnim osobama porastao je za 1,7%, dok je broj zaposlenih žena porastao za 1,8%. U odnosu na svibanj prethodne godine, zaposlenost u pravnim osobama porasla je za 1,3%, dok je broj zaposlenih žena porastao za 0,9%. U razdoblju od siječnja do svibnja 2024., u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine, broj zaposlenih u pravnim osobama povećao se za 1,0%, dok je broj zaposlenih žena povećan za 0,6%. U sektoru obrta i slobodnih profesija, u svibnju 2024. u odnosu na prethodni mjesec, zabilježen je rast zaposlenosti od 4,8%, pri čemu je broj zaposlenih žena porastao za 5,1%. Na drugoj strani, broj zaposlenih osiguranika među poljoprivrednicima u istom mjesecu smanjio se za 0,4%, dok je broj zaposlenih osiguranih poljoprivrednica smanjen za 0,7%. (Državni zavod za statistiku, 2024.)

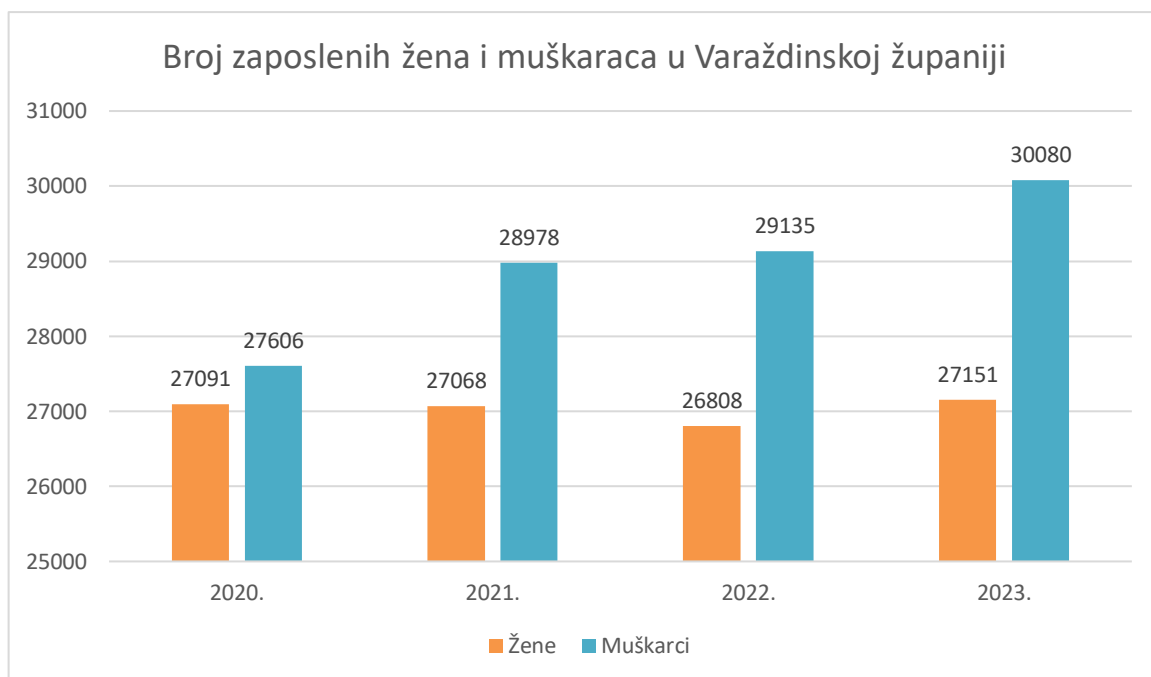

Grafikon 1 Broj zaposlenih žena i muškaraca u Međimurskoj županiji

Izvor: Državni zavod za statistiku, od 2020. do 2023.

Na grafikonu 1 prikazan je broj zaposlenih žena i muškaraca u Međimurskoj županiji. Vidimo kako je u sve četiri godine veći broj zaposlenih muškaraca od žena, no svake godine taj broj raste. Od 2020. do 2023. broj zaposlenih žena i muškaraca neprestano raste. Broj

zaposlenih žena u 2023. godini u odnosu na 2020. godinu se povećao za 7,94%, dok je broj zaposlenih muškaraca u 2023. godini veći u odnosu na 2020. godinu za 9,76%. Broj zaposlenih muškaraca konstantno raste, dok je kod žena u 2022. godini nastupio blagi pad od 2%, vjerojatno zbog promjene na tržištu rada na kojem se tražilo više muških zanimanja nego ženskih.

Grafikon 2 Broj zaposlenih žena i muškaraca u Varaždinskoj županiji

Izvor: Državni zavod za statistiku, od 2020. do 2023.

Na grafikonu 2 prikazan je broj zaposlenih žena i muškaraca u Varaždinskoj županiji od 2020. godine do 2023. godine. Možemo vidjeti kako se postupno povećava broj zaposlenih muškaraca svake godine, dok broj zaposlenih žena ostaje isti. Broj zaposlenih žena u 2023. godini u odnosu na 2020. godinu je veći za 0,22%, dok se broj zaposlenih muškaraca 2023. godini u odnosu na 2020. godinu povećao za 8,96%. Broj zaposlenih žena se mijenja kroz godine, u 2022. godini dolazi do pada od 1% u odnosu na 2021. godinu vjerojatno zbog promjene na tržištu rada. Broj zaposlenih muškaraca svake godine postupno raste u odnosu na broj zaposlenih žena koji se neprestano mijenja.

Prema Državnom zavodu za statistiku (2023.), najveći udio zaposlenih žena u uslužnim djelatnostima od 86%, dok je najmanji udio u poljoprivrednim djelatnostima od 1%. U nepoljoprivrednim djelatnostima je 13% zaposlenih žena. Što se tiče 2022. godine, najveći udio zaposlenih žena u Hrvatskoj zaposlen je u uslužnim djelatnostima i to u 84,90%, a najmanje u poljoprivrednim djelatnostima 1,20%, dok je samo 13,90% zaposleno u nepoljoprivrednim djelatnostima.

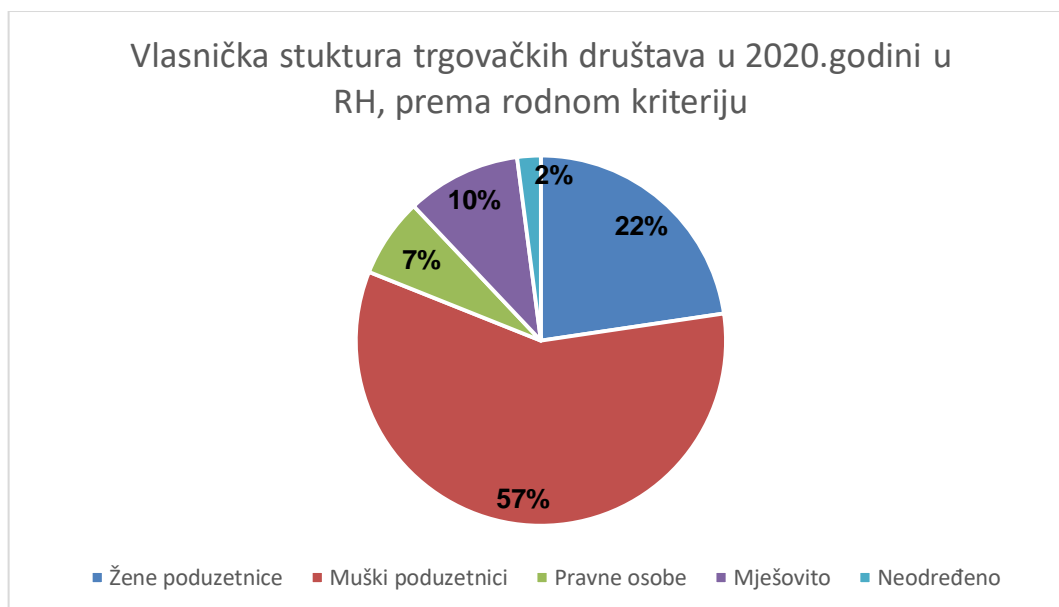
U Međimurskoj županiji najveći broj zaposlenih muškaraca i žena je u prerađivačkoj industriji, dok je najmanje žena u poljoprivredi, a muškaraca u financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja. Nakon prerađivačke industrije žene se najviše zapošljavaju u obrazovanju, djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, te najmanje u ostalim uslužnim djelatnostima, financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja i poljoprivredi. Muškarci se nakon prerađivačke industrije zapošljavaju također u obrazovanju, djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, ostalim uslužnim djelatnostima, poljoprivreda i najmanje u financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja. Također, možemo vidjeti kako se žene više nego muškarci zapošljavaju u sektorima financijskih djelatnosti i djelatnostima osiguranja, djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, obrazovanju i ostalim uslužnim djelatnostima dok su muškarci dominantni u poljoprivredi i prerađivačkoj industriji. Možemo zaključiti kako žene prevladavaju u broju zaposlenih u većini djelatnosti dok su muškarci dominantni samo u nekim djelatnostima. (Državni zavod za statistiku, 2023.)

U Varaždinskoj županiji najveći broj zaposlenih muškaraca i žena je u prerađivačkoj industriji, dok je najmanje žena u poljoprivredi, a muškaraca u financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja. Nakon prerađivačke industrije žene se zapošljavaju u obrazovanju, djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, te najmanje u ostalim uslužnim djelatnostima, financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja i poljoprivredi. Muškarci se nakon prerađivačke industrije zapošljavaju također u obrazovanju, djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, ostalim uslužnim djelatnostima, poljoprivreda i najmanje u financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja. Možemo vidjeti kako se žene više zapošljavaju u sektorima financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja, djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, obrazovanju i ostalim uslužnim djelatnostima u odnosu na muškarce koji se većinom zapošljavaju u prerađivačkoj industriji i poljoprivredi. U usporedbi sa Međimurskom županijom, nema neke prevelike razlike što ukazuje na to da su žene dominantnije u istim djelatnostima u Međimurskoj i Varaždinskoj županiji. (Državni zavod za statistiku, 2023.)

Struktura broja zaposlenih prema spolu i stupnju stručnog obrazovanja u 2023. godini prikazuje kako je najviše zaposlenih muškaraca i žena koji imaju završenu srednju strukovnu školu, dok je malo osoba zaposlenih koji nemaju ni jednu završenu školu. Žene se najviše zapošljavaju sa završenom srednjom strukovnom školom, zatim završenim diplomskim i poslijediplomskim studijem, završenim preddiplomskim studijem, nešto manje sa završenim kratkoročnim stručnim studijem, gimnazijom i osnovnom školom dok je najmanje zaposlenih žena koje su bez škole. Muškarci se također zapošljavaju najviše sa završenom srednjom strukovnom školom, zatim sa diplomskim i poslijediplomskim studijem te preddiplomskim studijem, nešto manje sa osnovnom školom, gimnazijom, kratkim stručnim studijem i najmanje bez škole. Žene se u odnosu na muškarce zapošljavaju više sa završenim preddiplomskim

studijem, kratkim stručnim studijem, gimnazijom, dok se muškarci više zapošljavaju sa završenim diplomskim studijem i poslijediplomskim studijem, srednjom strukovnom školom, PKV-om, osnovnom školom i bez završene škole. Možemo zaključiti kako muškarci prevladavaju u zapošljavanju sa završenim diplomskim studijem u odnosu na žene koje dominiraju sa završenim preddiplomskim studijem. (Državni zavod za statistiku, 2023.)

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku iz 2023. godine, najviše žena i muškaraca zaposleno je u dobi od 40 do 44 godine, dok je najmanje zaposlenih u dobi do 18 godina. Muškarci premašuju žene u zapošljavanju u dobnoj skupini od 40 do 44 godine, dok se u dobi od 45 do 49 godina broj zaposlenih žena i muškaraca izjednačava. U dobnoj skupini od 50 do 54 godine i od 55 do 59 godina, primjećuje se da žene dominiraju u zapošljavanju. U dobnoj skupini starijoj od 60 godina, broj zaposlenih muškaraca premašuje broj zaposlenih žena, što može biti posljedica činjenice da žene češće odlaze u mirovinu ranije od muškaraca.

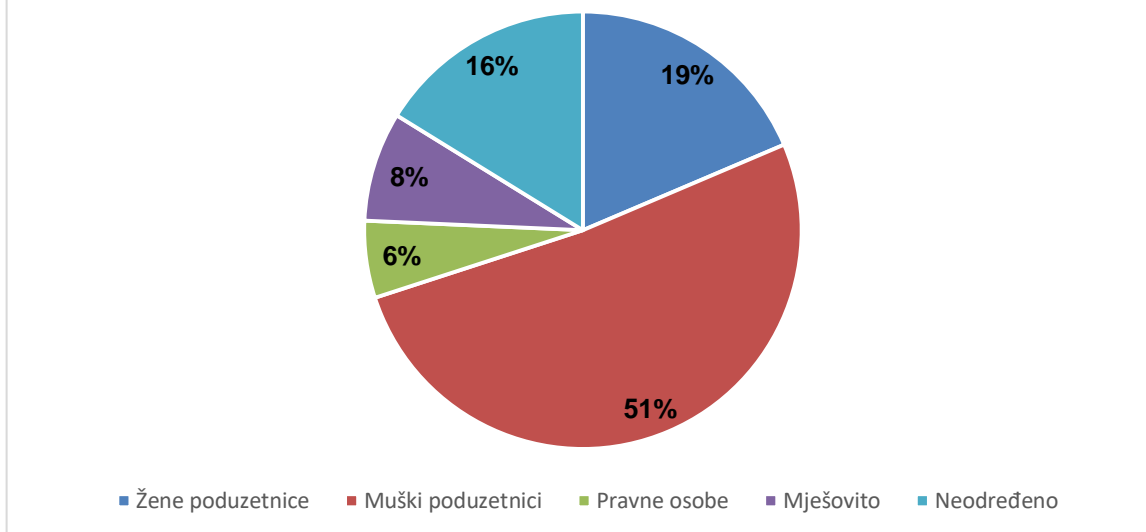

Grafikon 3 Vlasnička struktura trgovačkih društava u 2020. godini u RH, prema rodnom kriteriju

Izvor: Financijska agencija, 2020.

Na grafikonu 3 prikazana je Vlasnička struktura trgovačkih društava u 2020. godini u RH, prema rodnom kriteriju. Udio trgovačkih društava u vlasništvu žena poduzetnica u 2020. godini iznosi 22%. Udio vlasništva muškaraca obuhvaća 57% trgovačkih društava, što je najčešći oblik vlasništva, kako je vidljivo na grafikonu. Zatim, 10% vlasništva čine mješovito vlasništvo 7% pripada pravnim osobama, a 2% su vlasništva koje nije moguće pridodati nijednoj od navedenih skupina.

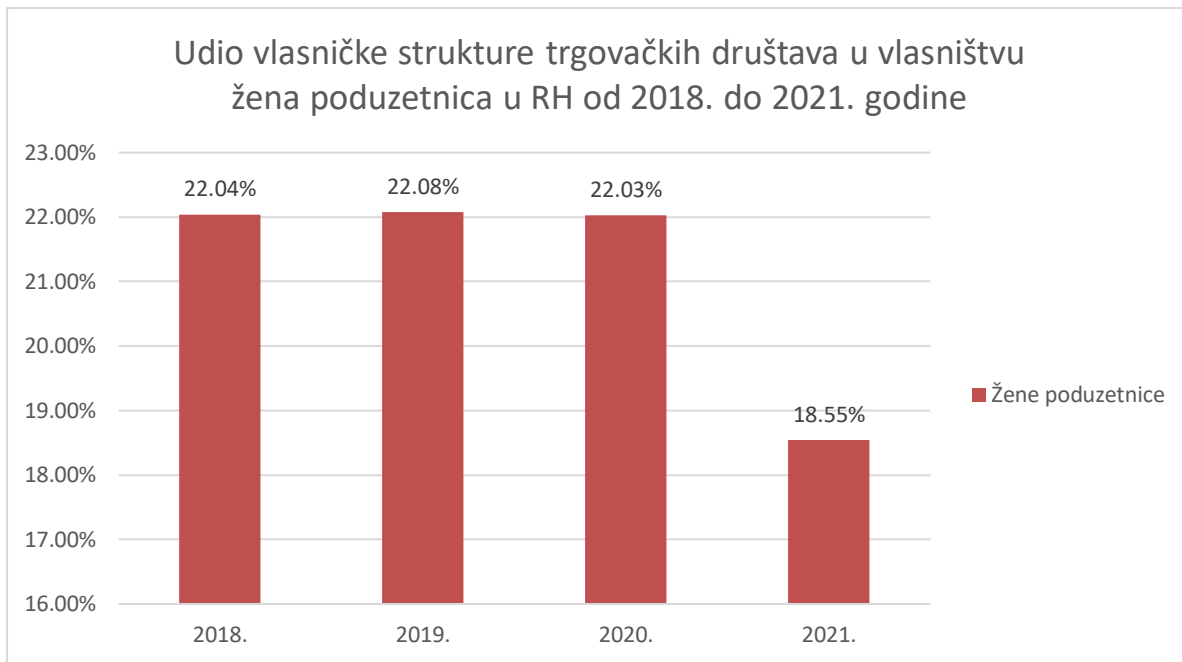
Vlasnička struktura trgovačkih društava u 2021. godini u RH,
prema rodnom kriteriju

Grafikon 4 Vlasnička struktura trgovačkih društava u 2021. godini u RH, prema rodnom kriteriju

Izvor: Financijska agencija, 2021.m

Na grafikonu 4 prikazana je Vlasnička struktura trgovačkih društava od 2012 do 2021. te je u 2021. godini u RH, prema rodnom kriteriju. Udio trgovačkih društava u vlasništvu žena poduzetnica u 2021. godini iznosi 18,60%. Udio vlasništva muškaraca obuhvaća 51% trgovačkih društava, što je najčešći oblik vlasništva, kako je vidljivo na grafikonu. Zatim, 16% vlasništva čine vlasništva koje nije moguće pridodati nijednoj od skupina, 8% čine mješovita vlasništva, a 6% pripada pravnim osobama. Mogući razlozi povećanja neodređenog vlasništva u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu jest pandemija u kojoj je došlo do poremećaja u izvještavanju i moguće promjene u zakonu vezano uz transparentnost izvještavanja.

Grafikon 5 Udio vlasničke strukture trgovačkih društava u vlasništvu žena poduzetnica u RH od 2018. do 2021. godine

Izvor: Financijska agencija. 2022.

Na grafikonu 5 prikazan je udio vlasničke strukture trgovačkih društava u vlasništvu žena poduzetnica u Republici Hrvatskoj od 2018. do 2021. godine. Iz grafikona možemo uočiti da je udio vlasničke strukture trgovačkih društava ostao nepromijenjen tokom 2018., 2019. i 2020. godine, dok je u 2021. godini zabilježen pad udjela vlasništva žena poduzetnica. Konkretno, u 2018. godini žene su bile vlasnice 26.676 trgovačkih društava, u 2019. godini 28.100 trgovačkih društava, u 2020. godini 28.759 trgovačkih društava, dok je u 2021. godini taj broj pao na 25.198 trgovačkih društava.

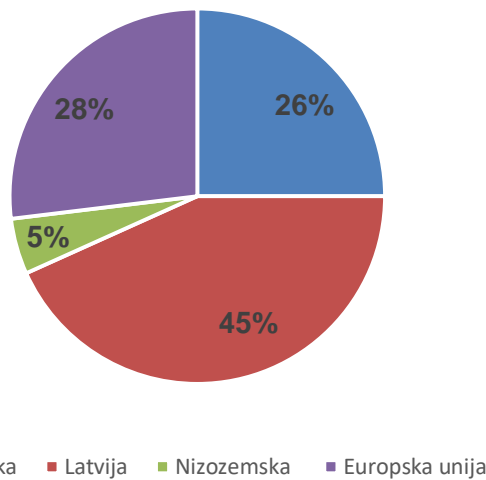

Grafikon 6 Vlasnici obrta u aktivnim obrtima u 2023. godini

Izvor: Hrvatska obrtnička komora, 2023.

Grafikon 6 prikazuje raspodjelu vlasnika obrta prema spolu u 2023. godini. Iz prikazanih podataka možemo vidjeti da muškarci čine većinu vlasnika obrta, s udjelom od 64%. S druge strane, žene čine 36% vlasnika obrta. Ovi podaci ukazuju na značajnu rodnu neravnotežu među vlasnicima obrta, s većim brojem muškaraca u ovoj ulozi u usporedbi sa ženama. Ova neravnoteža može ukazivati na različite čimbenike koji utječu na poduzetništvo i vlasništvo obrta među spolovima. Tradicionalne društvene norme, pristup kapitalu, obrazovne mogućnosti i socijalne očekivane uloge mogu biti ključni faktori koji doprinose većem udjelu muškaraca kao vlasnika obrta.

Udio žena kao nositeljica poljoprivrednog gospodarstva u zemljama članicama Europske unije u 2016. godini

Grafikon 7 Udio žena kao nositeljica poljoprivrednog gospodarstva u zemljama članicama Europske unije u 2016. godini

Izvor: IPS Konzalting, 2022.

Grafikon 7 prikazuje udio žena kao nositeljica poljoprivrednog gospodarstva u zemljama članicama Europske unije za 2016. godinu. Prema podacima Eurostata iz 2016. godine, u Europskoj uniji žene čine 28% vlasnika poljoprivrednih gospodarstava. Među zemljama članicama, najveći udio žena vlasnica poljoprivrednih gospodarstava ima Latvija, s čak 45%. Ovaj visok postotak ukazuje da je Latvija razvijenija u ovom aspektu u usporedbi s prosjekom Europske unije, dok s druge strane, Hrvatska ima udio od 26% žena vlasnica poljoprivrednih gospodarstava. Nizozemska ima najmanji udio žena vlasnica poljoprivrednih gospodarstava među zemljama članicama, s udjelom od samo 5%. Ovaj nizak postotak značajno odudara od prosjeka Europske unije, ukazujući na potrebu za većom zastupljenošću žena u poljoprivrednom sektoru u toj zemlji.

Na temelju svih prikupljenih podataka, možemo zaključiti kako je poduzetništvo žena dosta razvijenije nego što se čini na prvi pogled, no postoji potencijal koji nije iskorišten. Programi potpore, edukacija i mentorstvo usmjereni na žene poduzetnice sve su prisutniji, što može pomoći u smanjenju rodnog jaza. Zaključno, iako statistike pokazuju značajnu rodnu neravnotežu među vlasnicima obrta, postoji sve veća svijest i naponi za poticanje ženskog poduzetništva.

5. Primjeri uspješnih poduzetnica u ruralnim područjima

U ruralnim područjima diljem svijeta, uspješne poduzetnice često igraju ključnu ulogu u lokalnim gospodarskim zajednicama. Primjerice, u ruralnim dijelovima Hrvatske, poput Slavonije ili Dalmacije, mnoge žene su uspješno pokrenule svoje poslovne inicijative usredotočene na poljoprivredu, ruralni turizam ili obrt. Ove poduzetnice ne samo da doprinose lokalnoj ekonomiji već i stvaraju radna mjesta, čime potiču razvoj i prosperitet svojih zajednica. U nastavku će biti navedeni primjeri žena poduzetnica u ruralnim područjima koje su postigle značajan uspjeh.

5.1. Bernarda Cecelja

Bernarda Cecelja je jedna od najpoznatijih i najuspješnijih poduzetnica u Hrvatskoj, koja stoji iza brenda Bernarda, poznatog po proizvodnji visokokvalitetnih madraca, kreveta i ostalih proizvoda za spavanje. Osnovala je tvrtku 1998. godine sa sjedištem u Pušćinama, nedaleko od Varaždina i Čakovca, a danas je Bernarda sinonim za udobnost i kvalitetu, ne samo u Hrvatskoj nego i na međunarodnom tržištu. Bernarda je prepoznata po svojoj inovativnosti i stalnoj želji za unaprjeđenjem, što je dovelo do razvoja brojnih tehnoloških rješenja i patenata u području proizvodnje madraca. (Bernarda.hr, bez.dat.)

Njezina poduzetnička priča započela je kada je odlučila osnovati vlastitu tvrtku za proizvodnju madraca i kreveta. Od samog početka, Bernarda je imala jasnu viziju i cilj – stvarati proizvode vrhunske kvalitete koji će osigurati zdrav i udoban san. Upravo ta posvećenost kvaliteti i inovacijama pomogla je tvrtki Bernarda da se izdvoji na tržištu i stekne povjerenje kupaca. (Bernarda.hr, bez.dat.)

Osim poslovnih uspjeha, Bernarda Cecelja je poznata i po svojoj društvenoj odgovornosti te humanitarnom radu. Aktivno sudjeluje u različitim projektima i inicijativama koje promiču obrazovanje, zapošljavanje i bolju kvalitetu života u zajednici. Njezin rad i doprinos prepoznati su kroz brojne nagrade i priznanja, među kojima se ističe nagrada za najbolju poduzetnicu godine. Bernarda Cecelja inspiracija je mnogima zbog svoje upornosti, poslovne etike i strasti prema onome što radi. Njezin uspjeh dokaz je da s vizijom, trudom i inovacijama, poduzetnici mogu postići značajan utjecaj na tržištu i društvu u cjelini. (Bernarda.hr, bez. dat.)

Bernarda Cecelja osvojila je Grand Prix nagradu Najpoduzetnica 2020.godine na kongresu poduzetnica Hrvatske i regije. Na svečanosti kojoj je nazočilo više od 550 sudionica

i sudionika, gospođa Bernarda Cecelja primila je nagradu iz ruku predsjednice Ocjenjivačkog suda, gospođe Slavice Šipicki. U svojoj zahvali prisutnima u dvorani, gospođa Cecelja istaknula je kako je nagrada rezultat predanog rada i discipline koji su doveli do prepoznatljivosti njenog rada. Posebno je istaknula inovativan i inventivan pristup u razvoju svog branda Bernarda, koji nudi kvalitetne krevetne sustave prilagođene hotelima, pansionima, apartmanima i domovima. (Rak, 2020.)

U Varaždinskim toplicama Bernarda Cecelja otvorila je Hotel Bernada. Izrazila je svoju veliku sreću i ponos zbog otvaranja kompleksa koji se prostire na 10.000 kvadratnih metara, od čega hotel s popratnim zgradama zauzima 4.224 metara kvadratnih. Istaknula je kako su se susretali s brojnim izazovima te da je prošlo dosta vremena do realizacije projekta. Cilj je bio dovršiti ga u roku od dvije do tri godine, a ona je bila svjesna svih problema koji su se nagomilavali od 2015. godine kada je ideja za kompleks prvi put začeta. Zahvaljujući uspješnoj proizvodnji madraca i njihovom izvozu, imali su stabilnu osnovu za dovršetak ovog projekta. (Habulan Šavor, 2024.)

5.2. Mateja Vranović

Mateja Vranović je postala poznata osvajanjem titule Najuzornije hrvatske seoske žene u 2021. godini. Mateja je impresionirala deseteročlani stručni žiri izvrsnom prezentacijom autohtonih međimurskih proizvoda i predmeta, među kojima su se isticali turoši, meso z tiblice, sirevi, koščično ulje i tradicionalni kolači. U promociji međimurskog kraja podršku su joj pružili članovi Zrinske garde Čakovec. Također je predstavila međimursku narodnu nošnju, a tokom priprema i na samom natjecanju imala je snažnu podršku svoje obitelji i mještana. (Međimurska županija.hr, 2021.)

Mateja, po struci tehničar za vozila i vozna sredstva, radila je kao trgovkinja u Lidlu, ali napustila je taj posao i odlučila se posvetiti poljoprivredi. Udala se za Marija i prilagodila se novoj situaciji. Zahvaljujući njezinom trudu i energičnosti, OPG Vranović, koji je do tada imao samo *Holstein Friesian*, pasmine goveda i pretežno se bavio proizvodnjom mlijeka, danas ima i škotsko plansko govedo, *wagyu*. japansko govedo te dvije pasmine belgijskog plavog goveda – ukupno 30 krava, junica i telića. (Batcha Frančić, 2022.)

OPG Vranović danas proizvodi čak 14 vrsta vrhunskih sireva, među kojima su najtraženiji dimljeni sir, kuhani sir s vlascem, kuhani sir s bučnim sjemenkama te kuhani sir s rog paprikom. Osim toga, nude i roladu sa špinatom i svježim sirom, slatki sir, svježi sir i druge proizvode. Mario se brine o hranjenju krava i održavanju 50 hektara zemlje na kojoj uzgajaju hranu za krave, uključujući kukuruz, silažu, travu i sjeno. Mateja se pak bavi mužnjom krava,

proizvodnjom sireva te koordinira dostavu, prodaju, PR aktivnosti, administrativne poslove, školske obveze i domaće zadaće djece. Također, vozi djecu na njihove aktivnosti – Sara i Ines pohađaju balet u Umjetničkoj školi Miroslav Magdalenić, dok Asja trenira boks u Boksачkom klubu u Čakovcu. Unatoč svim obvezama, obitelj uspijeva sve organizirati i uskladiti. (Batcha Frančić, 2022.)

Ova izuzetna žena naglašava ključ uspjeha u svakom poslu, uključujući i poljoprivredu, kao dobru organizaciju, predanost i ljubav prema svom poslu. Izražava svoje osjećaje o tome kako su žene sa sela često zaboravljene i rijetko se govori o njima. Zbog toga je bila zainteresirana za natječaj za najuzorniju seosku ženu, na koji se prijavila iz znatiželje. Kada je pozvana na natjecanje, priznaje da ju je uhvatila panika. Trebalo je sve organizirati i pripremiti, a večer prije izbora osjećala je tremu. Ipak, odlučila je sebi reći da može i hoće to učiniti. Osjećaj kad je bila na natjecanju bio je izvanredan; cijela ruralna Hrvatska bila je na okupu, a ona je imala priliku najbolje što je mogla predstaviti sebe, svoju obitelj te njihovo selo u Međimurju, koje je rijetko poznato ljudima izvan regije. Pobjednica izbora s ponosom ističe kako je to bio fantastičan osjećaj predstaviti svoje mjesto i zajednicu na nacionalnoj razini. (Čolaković, 2021.)

5.3. Janja Varga

Janja Varga je osnivačica i predsjednica udruge Žene poduzetnice Međimurja, organizacije koja promiče i podržava poduzetništvo među ženama u regiji Međimurje. Rođena i odrasla u Međimurju, Janja je oduvijek bila strastvena zagovornica ženskih prava i ekonomske samostalnosti. Nakon što je stekla bogato iskustvo u poslovnom svijetu, odlučila je iskoristiti svoje znanje i vještine kako bi pomogla drugim ženama da ostvare svoje poduzetničke ambicije. Pod njenim vodstvom, udruga Žene poduzetnice Međimurja postala je ključna platforma za umrežavanje, edukaciju i osnaživanje žena koje se žele upustiti u svijet poduzetništva. Udruga organizira razne radionice, seminare i mentorstva, pružajući članicama neophodne alate i resurse za uspjeh u poslovnom svijetu. Jana Varga također surađuje s lokalnim vlastima i drugim organizacijama kako bi osigurala podršku i financiranje za projekte koji promoviraju žensko poduzetništvo. (Udruga Žene poduzetnice Međimurja, bez.dat.)

Njezin rad je značajno doprinio povećanju broja žena poduzetnica u Međimurju, te je postala inspiracija mnogima. Jana je poznata po svom neiscrpnom entuzijazmu, predanosti i viziji boljeg društva u kojem žene imaju jednaku priliku za uspjeh i rast. Udruga Žene poduzetnice Međimurja, pod njenim vodstvom, nastavlja širiti svoje djelovanje i utjecaj, stvarajući pozitivne promjene u lokalnoj zajednici i šire.. (Udruga Žene poduzetnice Međimurja, bez.dat.)

Janja Varga, predsjednica udruge Žene poduzetnice Međimurja, izrazila je svoj ponos i zahvalnost povodom dodjele priznanja WOMEN LEADERS 2022. Ovo priznanje predstavlja poticaj i potvrdu da su na dobrom putu prema naprijed, kao i potvrdu vizije koja je postavljena na početku osnivanja udruge. Naglasila je važnost inovativnosti u poduzetništvu te istaknula da je priznanje veliki poticaj za daljnje poticanje ženskog poduzetništva i buduću međunarodnu suradnju. Zahvalila se organizatorima u ime udruge Žene poduzetnice Međimurja te čestitala svim dobitnicama. Manifestacija WOMEN LEADERS 2022 ima za cilj promociju ženskog poduzetništva, uspješnog poslovanja te angažmana u komercijalnim, nekomercijalnim sektorima, javnoj upravi i umjetnosti u Srbiji i regiji, s ciljem postizanja sveukupnog ekonomskog i socijalnog razvoja u društvu. (Udruga Žene poduzetnice Međimurja, 2022.)

Udruga Žene poduzetnice Međimurja, pod vodstvom Janje Varge, nastavlja igrati ključnu ulogu u promicanju ženskog poduzetništva u regiji. Kroz razne projekte i inicijative, udruga ne samo da pruža podršku ženama koje žele započeti vlastiti posao, već također radi na jačanju ekonomskog statusa žena i njihovog utjecaja u poslovnom svijetu. Janja Varga, kao lider udruge, često ističe važnost umrežavanja i suradnje među ženama poduzetnicama. Udruga stoga redovito organizira *networking* događaje gdje članice mogu razmijeniti ideje, resurse i podršku. Osim toga, Janja aktivno surađuje s lokalnim i međunarodnim organizacijama kako bi proširila mrežu podrške i mogućnosti za žene poduzetnice u Međimurju. Pod vodstvom Janje Varge, udruga Žene poduzetnice Međimurja postala je uzor za slične organizacije u regiji. Njihov rad ne samo da pomaže ženama poduzetnicama da uspiju, već i doprinosi ukupnom ekonomskom razvoju i prosperitetu zajednice. Janja i njena udruga nastavljaju raditi na stvaranju boljeg i ravnopravnijeg društva, u kojem žene imaju jednaku priliku za uspjeh i rast. (Udruga Žene poduzetnice Međimurja, bez.dat.)

5.4. Diana Prpić

Diana Prpić, iz poznatog obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva (OPG) Prpić, predstavlja pravi primjer uspješne moderne agrikulturne poduzetnice. OPG Prpić smješten je u slikovitom dijelu Hrvatske, točnije u selu Brežani, oko 15 kilometara udaljenom od Karlovca, gdje se već generacijama bave poljoprivredom, s posebnim naglaskom na ekološki uzgoj i održivost. Diana je preuzela vođenje OPG-a s vizijom da tradiciju spoji s inovacijama, što je rezultiralo značajnim unapređenjem proizvodnih procesa i širenjem asortimana proizvoda. Njezina strast prema zemlji i poljoprivredi očituje se u svakom segmentu poslovanja. Diana je uspjela modernizirati obiteljsko gospodarstvo uvođenjem novih tehnologija koje smanjuju utjecaj na okoliš i povećavaju efikasnost proizvodnje. Zahvaljujući njenom trudu, OPG Prpić danas proizvodi visokokvalitetne, ekološke proizvode koji su prepoznati na domaćem i međunarodnom tržištu. (OPG Prpić, bez.dat.)

Osim što se bavi proizvodnjom, Diana je aktivna i u lokalnoj zajednici. Organizirajući edukativne radionice i sudjelujući u raznim projektima, ona pomaže drugim poljoprivrednicima u regiji da unaprijede svoje metode i postignu bolje rezultate. Njena posvećenost održivom razvoju i ljubav prema prirodi čine je uzorom mnogim mladim poljoprivrednicima i poduzetnicima. Pod vodstvom Diane Prpić, OPG Prpić nije samo obiteljsko gospodarstvo, već pravi primjer kako spoj tradicije i moderne tehnologije može donijeti uspjeh i održivost u poljoprivredi. Diana je svoju strast prema poljoprivredi i ljubav prema prirodi usmjerila na nastavak obiteljske tradicije uzgoja voća i povrća, ali nije stala samo na tome. Odlučila je stvoriti inovativan proizvod koji se potpuno razlikuje od ostalih na domaćem tržištu. Uspjela je u svom naumu, te danas može služiti kao uzor mladima koji žele započeti karijeru u poljoprivredi, posebice ženama. (Goreta, 2023.)

U vrijeme kad je radila na OPG-u, odlučila je otići na razne tečajeve kako bi usavršila svoje znanje. Bavila se duži niz vremena uzgojem batata, vidjela je kako je u današnje vrijeme sve popularniji napravila je inovativan proizvod, namaz od batata - Batela koji nosi titulu jedan od najzdravijih hrvatskih prehrambenih proizvoda. Recept je bio uspješan već od prvog pokušaja, a mjesecima se posvetila istraživanju kvalitete namirnica koje će dodati u batat kako bi dodatno povećala njegovu nutritivnu vrijednost kao primarne sirovine. Batela predstavlja zdravu zamjenu za komercijalne namaze bogate šećerom, kalorijama i ugljikohidratima. Njihov cilj bio je stvoriti proizvod koji će biti dostupan tijekom cijele godine na stolu svih dobni skupina i za sve zdravstvene potrebe. (Goreta 2023.)

Također sudjelovala je u start-up projektu „Startaj Hrvatska“ u kojem je predstavila svoju priču i svoj namaz Batelu. Diana je odlučila privremeno odgoditi fakultetske obveze kako bi se posvetila svojoj strasti prema poljoprivredi i ostvarila svoje snove o pokretanju vlastitog poduzetničkog pothvata. Sa svojim partnerom je razvila Batelu s kojom je postigla značajan uspjeh, što je rezultiralo dobivanjem važnih priznanja i certifikata poput EKO, BEZ GLUTENA i BEZ LAKTOZE. Kako bi pripremila Batelu za plasman u veliki trgovački lanac, potražila je pomoć stručnog tima SPAR-a. S njima je intenzivno radila na daljnjem razvoju proizvoda. Iako je originalna receptura već bila usavršena, Diana je morala poduzeti sve korake potrebne za plasiranje proizvoda na tržište. To uključuje dizajniranje pakiranja, rješavanje svih potrebnih dokumentacija i deklaracija te osiguravanje visokih standarda kontrole kvalitete. Kao rezultat napornog rada, Batela je dobila certifikat za veganski proizvod, uz već postojeće certifikate bezglutenskog i BIO proizvoda. Najveći napredak postigla je rekonstrukcijom proizvodnog pogona, koji sada zadovoljava sve standarde sustava HACCP. Ovi napori omogućili su Diani da uspješno proizvodi ovaj domaći proizvod i osigura njegov kvalitetan nastup na tržištu. (Spar.hr, 2020.)

6. Zaključak

U ovom završnom radu analizirali smo ulogu ženskog poduzetništva u ruralnim područjima. Utvrdili smo da su žene u ruralnim zajednicama ključni pokretači inovacija i ekonomske aktivnosti te da njihov poduzetnički duh značajno utječe na jačanje lokalnih gospodarstava.

Kroz komparativnu analizu statističkih podataka i analizu relevantne literature, otkrili smo da je više zaposlenih muškaraca u odnosu na žene. Prikupljenim podacima se prikazano kako je više muškaraca zaposleno u prerađivačkim industrijama i poljoprivredi, dok se žene zapošljavaju u ostalim djelatnostima poput obrazovanja, financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja. Također, prikazano je da se većinom i žene i muškarci zapošljavaju sa završenom srednjom strukovnom školom. Vlasničke strukture trgovačkih društva kroz godine prikazuju da muški poduzetnici prevladavaju u vlasništvu trgovačkih društava i da se žene poduzetnice polako približavaju muškim poduzetnicima u vlasništvu trgovačkih društava.

Žensko poduzetništvo u Republici Hrvatskoj polako ali sigurno napreduje i značajno doprinosi razvoju hrvatskog gospodarstva. Unatoč mnogim izazovima, žene poduzetnice uspješno prevladavaju prepreke na putu do uspjeha. Posebno se ističu primjeri uspješnih žena poduzetnica u ruralnim područjima koji jasno pokazuju napredak i razvoj ženskog poduzetništva u Hrvatskoj. Njihov primjer inspirira druge žene da se ohrabre i krenu u vlastiti poduzetnički pothvat, čime se širi spektar mogućnosti za razvoj gospodarstva i društva u cjelini.

U budućnosti, nastavak promicanja ženskog poduzetništva može imati dugoročan utjecaj na ekonomski rast i društvenu jednakost u Hrvatskoj. Ključno je podržati razvoj ženskog poduzetništva u Hrvatskoj kroz strategije jačanja infrastrukture podrške na način da se organiziraju radionice i seminari, zatim povećati financijsku podršku ženskim poduzetnicama i poticati inovacije i održivi razvoj kako bi se povećao ekonomski rast i poticala društvena odgovornost i zaštita okoliša.

Literatura

1. Athon, B. (2019.). Kansas Public Radio. *Olive Ann Beech: žena iz Waverlyja koja je promijenila povijest zrakoplovstva*. <https://kansaspublishradio.org/commentaries-news/2019-06-12/olive-ann-beech-the-woman-from-waverly-who-changed-aviation-history>
2. Batcha Frančić, H. (2022.). *Mateja Vranović iz Gardinovca uzorna je u svakom smislu*. Preuzeto 12.6.2024. sa: <https://medjimurski.hr/foto-mateja-vranovic-iz-gardinovca-uzorna-je-u-svakom-smislu/>
3. Bernarda.hr. (2020.). *Bernarda Cecelja proglašena najuspješnijom poduzetnicom 2020.godine*. Preuzeto 12.6.2024. sa: <https://www.bernarda.hr/novosti/bernarda-cecelja-proglasena-najuspjesnijom-poduzetnicom-2020-godine/>
4. Biography. (2021.). *Svojim prepoznatljivim odijelima i malim crnim haljinama, modna dizajnerica Coco Chanel stvorila je bezvremenske dizajne koji su i danas popularni*. Preuzeto 25.6.2024. sa: <https://www.biography.com/history-culture/coco-chanel>
5. Brnad, T. (2024.). *Otvorene prijave za edukacije Žene i točka*. Lika club. Preuzeto 21.5.2024. sa: <https://likaclub.eu/otvorene-prijave-za-edukacije-zene-i-tocka-hub/>
6. Čolaković, I. (2021.). *Dala otkaz, održala farmu muznih krava i postala najuzornija hrvatska seoska žena*. Agrokлуб.hr. Preuzeto 12.6.2024. sa: <https://www.agrokлуб.com/sajmovi-dogadjanja/dala-otkaz-odrzala-farmu-muznih-krava-i-postala-najuzornija-hrvatska-seoska-zena/71583/>
7. Državni zavod za statistiku. (2024.). *Zaposleni prema djelatnostima u svibnju 2024*. Preuzeto 10.6.2024. sa: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76734>
8. Državni zavod za statistiku. (2024.). *Zaposleni u obrtu i djelatnostima slobodnih profesija u prvom tromjesečju 2024*. Preuzeto 10.6.2024. sa: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76776>
9. Državni zavod za statistiku. (2023.). *Zaposleni prema spolu i djelatnostima, stanje 31.ožujka 2023*. Preuzeto 10.6.2024. sa: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58017>
10. Državni zavod za statistiku. (2022.). *Zaposleni prema spolu po županijama u četvrtom tromjesečju 2022*. Preuzeto sa: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/31518>
11. Državni zavod za statistiku. (2021.). *Zaposleni prema spolu po županijama u četvrtom tromjesečju 2021*. Preuzeto sa: <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/31689>
12. Državni zavod za statistiku. (2020.). *Zaposleni prema području djelatnosti i po županijama stanje 31.ožujka 2020*. Preuzeto sa: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/09-02-04_01_2020.htm
13. Financijska agencija. (2022.) *Udio žena poduzetnica u vlasničkoj strukturi trgovačkih društava od 2012. do 2021. godine*. Preuzeto 13.6.2024. sa: <https://www.fina.hr/novosti/udio-zena-poduzetnica-u-vlasnickoj-strukturi-trgovackih-drustava-od-2012.-do-2021.-godine>
14. Financijska agencija. (2021.) *Analiza udjela žena u vlasničkoj strukturi trgovačkih društava -razdoblje od 2011. do 2020*. Preuzeto 13.6.2024. sa: <https://www.fina.hr/novosti/analiza-udjela-zena-poduzetnica-u-vlasnickoj-strukturi-trgovackih-drustava-razdoblje-od-2011.-do-2020>
15. Gates Jr., H. R. (bez.dat.). PBS. *Madam Walker, prva crna amerikanka koja je sama stekla milijune*. Preuzeto 25.6.2024. sa: <https://www.pbs.org/wnet/african-americans-many-rivers-to-cross/history/100-amazing-facts/madam-walker-the-first-black-american-woman-to-be-a-self-made-millionaire/>
16. Goreta, D. (2021.). *Diana Prpić dokaz je da su žene itekako bitne za domaću poljoprivredu – „posao nije lak ali ne bi ga mijenjala ni za što“*. Preuzeto 12.6.2024. sa: <https://green.hr/diana-prpic-dokaz-je-da-su-zene-itekako-bitne-za-domacu-poljoprivredu-posao-nije-lak-ali-ne-bih-ga-mijenjala-ni-za-sto/>

17. Habulan Šavor, I. (2024.). *Bernarda Cecelja otvorila novi hotel u Varaždinskim Toplicama, stigao i premijer Plenković*. Preuzeto 12.6.2024. sa: <https://evarazdin.hr/gospodarstvo/foto-bernarda-cecelja-otvorila-novi-hotel-u-varazdinskim-toplicama-stigao-i-premijer-plenkovic-410496/>
18. Hamag Bicro. (bez.dat.). *O nama*. Preuzeto 6.6.2024. sa: <https://hamagbicro.hr/o-nama/>
19. HBOR. (bez dat.). *Hrvatska banka za obnovu i razvitak*. Preuzeto 20.5.2024. sa: <https://www.hbor.hr/>
20. Hisrich, R. D., Peters, M. P. i Shepherd, D. A. (2011). *Poduzetništvo*, Zagreb: Mate d.o.o.
21. Hrvatska gospodarska komora. (bez dat.). *O nama*. Preuzeto 20.5.2024. sa: <https://hgk.hr/o-nama>
22. Hrvatska gospodarska komora. (2024.). *Nacionalna konferencija hrvatske udruge poslove žene Krug*. Preuzeto 24.5.2024. sa: <https://www.hgk.hr/6-nacionalna-konferencija-hrvatske-udruge-poslovnih-zene-krug-riitam-kruga-najava>
23. Hrvatska obrtnička komora. (2023.). *Statističke informacije lipanj 2023*. Preuzeto 25.6.2024. sa: https://www.hok.hr/sites/default/files/page-docs/2023-09/Statisti%C4%8Dke_informacije_lipanj_2023.pdf
24. Intermediaprojekt. (bez.dat.). *HBOR program kredita za poduzetništvo žena*. Preuzeto 21.5.2024. sa: <https://intermediaprojekt.hr/hbor-kredit-za-poslovanje/hbor-kredit-za-zene-poduzetnice/>
25. IPS Konzalting. (2022.). Preuzeto 20.6.2024. sa: <https://ips-konzalting.hr/blog/ips-novosti-8/post/zene-kao-vlasnice-opg-a-585>
26. Jalšenjak, B., Krkač, K. (2016.). *Poslovna etika, korporacijska društvena odgovornost i održivost*
27. Kolaković, M., Mikić, M. (2020). *Poduzetništvo u 21. Stoljeću*. Zagreb. Studentski poduzetnički inkubator Sveučilišta u Zagrebu
28. Kolaković, M. (2006.). *Poduzetništvo u ekonomiji znanja*, Sinergija Nakladništvo Zagreb
29. Matić, I. (2017.). *Od zaposlenice do poduzetnice: cjelovit vodič za uspješan prelazak u poduzetništvo – savjeti stručnjaka i praktični primjeri*. Zagreb. Matić savjetovanje. Institut za razvoj ženskog poduzetništva i vodstva.
30. Međimurska županija. (2024.). *Mateja Vranović iz Gardinovca najuzornija je hrvatska seoska žena*. Preuzeto 12.6.2024. sa: <https://medjimurska-zupanija.hr/2021/10/08/mateja-vranovic-iz-gradinovca-najuzornija-je-hrvatska-seoska-zena/>
31. Mesarić, N. (2021.). *Poduzetništvo žena – Usporedba međimurske i varaždinske županije*. Preuzeto 17.6.2024. sa: <https://repositorij.unipu.hr/en/islandora/object/unipu:5881>
32. Ministarstvo poljoprivrede.(2021.). *Izabrana najuzornija hrvatska seoska žena*. Preuzeto 21.5.2024. sa: <https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/izabrana-najuzornija-hrvatska-seoska-zena/4903>
33. Ministarstvo poljoprivrede. (2021.). *Ministrica Vučković održava sastanak s natjecateljicama za izbor Najuzornija hrvatska seoska žena*. Preuzeto 21.5.2024. sa: <https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/ministrica-vuckovic-odrzala-sastanak-s-natjecateljicama-za-izbor-najuzornija-hrvatska-seoska-zena-2023/6706>
34. OPG Prpić. (bez.dat.). *Diana Prpić*. Preuzeto 12.6.2024. sa: <https://opg-prpic.hr/diana-prpic/>
35. Rak, M. (2020.). *Bernarda Cecelja proglašena najuspješnijom poduzetnicom 2020. godine*. Preuzeto 12.6.2024. sa: <https://evarazdin.hr/gospodarstvo/bernarda-cecelja-proglasena-najpoduzetnicom-2020-383440/>

36. Seger, M. (2017.). Home business. *Women Entrepreneurs: History of Women in Business*. Preuzeto 12.6.2024. sa: <https://homebusinessmag.com/blog/success-stories-blog/women-entrepreneurs-history-women-business/>
37. Spar.hr. (2020.). Diana Prpić-proizvodi slatki namaz Batela. Preuzeto 12.6.2024. sa: <https://www.spar.hr/press/diana-prpic-proizvodi-slatki-namaz-batela>
38. Stroila, I., Rossano-Rivero, S., Stoker, S., Wakkee, I. (2022.). WeRin projekt. Preuzeto 20.5.2024 sa: <https://werinproject.eu/approach/literature-review/>
39. Udruga poduzetnice Međimurja. (bez.dat.). *O nama*. Preuzeto 22.5.2024. sa: <https://udrugazpm.hr/o-nama/>
40. Udruga poduzetnice Međimurja. (2024.). *Žena kao inspiracija kroz priču*. Preuzeto 22.5.2024. sa: <https://udrugazpm.hr/2024/03/11/zena-kao-inspiracija-kroz-pricu/>
41. Udruga Žene poduzetnice Međimurja. (2024.). Preuzeto 22.5.2024. sa: <https://udrugazpm.hr/2024/04/11/wow-fashion-show-2024/>
42. Volarević, M. (2004). *Novi feminizam i kulturalna promocija žene i majke – radnice*. Preuzeto 15.6.2024. sa: <https://hrcak.srce.hr/79583>
43. VV. (2023.). *Varaždinske vijesti. Poduzetnice osnovala Klub poslovnih žena Varaždinske županije*. Preuzeto 11.6.2024. sa: <https://www.varazdinske-vijesti.hr/aktualno/poduzetnice-osnovala-klub-poslovnih-zena-varazdinske-zupanije-67498>

Popis grafikona

Grafikon 1 Broj zaposlenih žena i muškaraca u Međimurskoj županiji	14
Grafikon 2 Broj zaposlenih žena i muškaraca u Varaždinskoj županiji	15
Grafikon 3 Vlasnička struktura trgovačkih društava u 2020. godini u RH, prema rodnom kriteriju	17
Grafikon 4 Vlasnička struktura trgovačkih društava u 2021. godini u RH, prema rodnom kriteriju	18
Grafikon 5 Udio vlasničke strukture trgovačkih društava u vlasništvu žena poduzetnica u RH od 2018. do 2021. godine	19
Grafikon 6 Vlasnici obrta u aktivnim obrtima u 2023. godini	20
Grafikon 7 Udio žena kao nositeljica poljoprivrednog gospodarstva u zemljama članicama Europske unije u 2016. godini	21

Popis tablica

Tablica 1 Usporedba poduzetnika i poduzetnica	4
---	---